

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 6 października 2015 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Jurysdykcja oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej — Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 — Zawisłość sporu — Artykuł 16 i art. 19 ust. 1 i 3 — Postępowanie o separację w pierwszym państwie członkowskim i postępowanie o rozwód w drugim państwie członkowskim — Właściwość sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek — Pojęcie „ustalonej jurysdykcji” — Umorzenie pierwszego postępowania i wszczęcie nowego postępowania o rozwód w pierwszym państwie członkowskim — Konsekwencje — Różnica czasu między państwami członkowskimi — Skutki dla procedury wszczęcia postępowania przed sądami

W sprawie C-489/14

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez High Court of Justice (England & Wales), Family Division, Zjednoczone Królestwo, postanowieniem z dnia 31 października 2014 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 4 listopada 2014 r., w postępowaniu

A

przeciwko

B,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: M. Ilešič, prezes izby, A. Ó Caoimh, C. Toader, E. Jarašiūnas i C.G. Fernlund (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: P. Cruz Villalón,

sekretarz: I. Illéssy, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 1 czerwca 2015 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu A przez T. Amosa, QC, oraz H. Claytona, barrister,
- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez M. Holta, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez M. Gray, barrister,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Wilderspina, działającego w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: angielski.

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 8 września 2015 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 19 ust. 1 i 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. L 338, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 6, s. 243; sprostowania: Dz.U. 2007, L 179, s. 56; Dz.U. 2009, L 70, s. 19; Dz.U. 2009, L 347, s. 32).
- 2 Powyższy wniosek został przedstawiony w ramach sporu między panią A a panem B w przedmiocie ich rozwodu.

Ramy prawne

Prawo Unii

Rozporządzenie nr 2201/2003

- 3 Artykuł 3 rozporządzenia nr 2201/2003, zatytułowany „Jurysdykcja ogólna” wymienia w ust. 1 zasady jurysdykcji mające zastosowanie w zależności od miejsca zamieszkania jednego lub obu małżonków, ich obywatelstwa lub w przypadku Zjednoczonego Królestwa – wspólnego „miejsca stałego zamieszkania”.
- 4 Artykuł 16 powyższego rozporządzenia, zatytułowany „Wszczęcie postępowania”, stanowi:
„Uznaje się, że postępowanie przed sądem zostało wszczęte:
a) w chwili, w której pismo wszczynające postępowanie lub pismo równorzędne jest wniesione do sądu, pod warunkiem że powód lub wnioskodawca nie zaniechał następnie podjęcia czynności, do których podjęcia był obowiązany celem doręczenia pisma stronie przeciwnej;
lub
b) jeżeli pismo musi być doręczone przed wniesieniem do sądu, w chwili, w której organ odpowiedzialny za doręczenie otrzymał pismo, pod warunkiem że powód lub wnioskodawca nie zaniechał następnie podjęcia czynności, do których podjęcia był obowiązany celem wniesienia pisma do sądu”.
- 5 Artykuł 19 wspomnianego rozporządzenia, zatytułowany „Zawisłość sprawy i postępowania zależne”, stanowi:
„1. Jeżeli pozwy lub wnioski o rozwód, separację albo unieważnienie małżeństwa między tymi samymi stronami zostały wniesione do sądów różnych państw członkowskich, sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, zawiesza z urzędu postępowanie do czasu ustalenia jurysdykcji sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek.

2. Jeżeli pozwy lub wnioski dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej w odniesieniu do tego samego dziecka oraz na tej samej podstawie roszczenia zostały wniesione do sądów różnych państw członkowskich, sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, zawiesza z urzędu postępowanie do czasu ustalenia jurysdykcji sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek.

3. Jeżeli ustalona została jurysdykcja sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, stwierdza brak swej jurysdykcji na rzecz tego sądu.

W takim przypadku strona, która wniosła pozew lub wniosek do sądu, przed którym wszczęto postępowanie później, może wnieść ten pozew lub wniosek do sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek”.

Rozporządzenie (WE) nr 44/2001

- 6 Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1) zostało uchylone rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. L 351, s. 1).
- 7 Artykuł 27 rozporządzenia nr 44/2001, który stanowił część sekcji 9 rozdziału II tego rozporządzenia, zatytułowanej „Zawisłość sprawy – sprawy wiążące się ze sobą”, przewidywał:

„1. Jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisły sprawy o to samo roszczenie między tymi samymi stronami, sąd, przed który wytoczono powództwo później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo.

2. Jeżeli stwierdzona zostanie jurysdykcja sądu, przed który najpierw wytoczono powództwo, sąd, przed który wytoczono powództwo później, stwierdza brak swej jurysdykcji na rzecz tego sądu”.

Konwencja brukselska

- 8 Rozporządzenie nr 44/2001 zastąpiło w stosunkach między państwami członkowskimi konwencję z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32), zmienioną późniejszymi konwencjami o przystąpieniu nowych państw członkowskich do tej konwencji (zwaną dalej „konwencją brukselską”).
- 9 Artykuł 21 konwencji brukselskiej, który figurował w sekcji 8 rozdziału II tej konwencji, zatytułowanej „Zawisłość sprawy – sprawy wiążące się ze sobą”, stanowił:

„Jeżeli przed sądami różnych państw członkowskich zawisły sprawy o to samo roszczenie między tymi samymi stronami, sąd, przed którym wytoczono powództwo później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, przed którym najpierw wytoczono powództwo.

Jeżeli stwierdzona zostanie jurysdykcja sądu, przed którym najpierw wytoczono powództwo, sąd, przed którym wytoczono powództwo później, stwierdza brak swojej jurysdykcji na rzecz tego sądu”.

Prawo francuskie

- 10 Artykuł 1111 code de procédure civile (kodeksu postępowania cywilnego) stanowi:

„W przypadku gdy, wysłuchawszy każdego z małżonków w kwestii zasady rozpadu małżeństwa, sąd stwierdza, że wnioskodawca podtrzymuje swój wniosek, wydaje postanowienie, którym może skierować strony, zgodnie z art. 252–2 kodeksu cywilnego, do nowej próby mediacji albo zezwolić natychmiast małżonkom na wszczęcie postępowania o orzeczenie rozwodu.

W każdym z tych przypadków może on zarządzić wszystkie lub niektóre środki tymczasowe przewidziane w art. 254–257 kodeksu cywilnego.

Zezwalając na wszczęcie postępowania o orzeczenie rozwodu, sąd przypomina w swoim postanowieniu o terminach przewidzianych w art. 1113 niniejszego kodeksu”.

- 11 Artykuł 1113 wspomnianego kodeksu ma następujące brzmienie:

„W terminie trzech miesięcy od ogłoszenia postanowienia tylko małżonek, który przedstawił pierwotne pismo wszczynające postępowanie (requête), może wnieść o orzeczenie rozwodu (assignation).

W przypadku pojednania się małżonków lub niewszczęcia postępowania o rozwód w terminie trzydziestu miesięcy od ogłoszenia postanowienia wszystkie te postanowienia tracą moc, w tym także zezwolenie na wszczęcie postępowania o orzeczenie rozwodu”.

- 12 Zgodnie z art. 1129 tego samego kodeksu „[p]ostępowanie o separację podlega przepisom przewidzianym dla postępowania o rozwód”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 13 Pani A i pan B, obywatele francuscy, zawarli związek małżeński we Francji w dniu 27 lutego 1997 r. po zawarciu umowy małżeńskiej o ustanowieniu rozdzielności majątkowej według prawa francuskiego. W 2000 r. przeprowadzili się oni do Zjednoczonego Królestwa. W związku tym urodziło się dwoje dzieci, bliźniaki, w 1999 r. i trzecie dziecko w 2001 r. Rodzina nadal zamieszkiwała w Zjednoczonym Królestwie do czerwca 2010 r., to jest do momentu, w którym małżonkowie rozstali się wskutek opuszczenia przez pana B miejsca zamieszkania małżonków.
- 14 W dniu 30 marca 2011 r. pan B wytoczył powództwo o separację przed sąd rodzinny tribunal de grande instance de Nanterre (sądu rejonowego w Nanterre, Francja).
- 15 W dniu 19 maja 2011 r., w odpowiedzi na powyższe postępowanie wszczęte przez jej męża, pani A wniosła do Child Support Agency (urzędu ds. wspierania dzieci) o przyznanie zasiłku na dzieci będące na jej utrzymaniu, a następnie złożyła pozew o rozwód oraz oddzielny wniosek o przyznanie alimentów do sądów Zjednoczonego Królestwa w dniu 24 maja 2011 r.
- 16 W dniu 7 listopada 2012 r. High Court of Justice (England & Wales), Family Division [sąd wyższej instancji (Anglia & Walia), wydział rodzinny] stwierdził jednak brak swej jurysdykcji w odniesieniu do pozwu o rozwód na podstawie art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003 za zgodą pani A.
- 17 W dniu 15 grudnia 2011 r. sąd rodzinny tribunal de grande instance de Nanterre wydał postanowienie o braku pojednania i stwierdził, że kwestie związane z dziećmi, w tym wnioski dotyczące obowiązków alimentacyjnych, powinny zostać rozpatrzone w Zjednoczonym Królestwie, ale że sądy francuskie są właściwe do wydania niektórych środków tymczasowych. Sąd ten zasądził od pana B na rzecz pani

A miesięczne alimenty w wysokości 5 000 EUR. Postanowienie to zostało utrzymane w mocy w postępowaniu apelacyjnym na mocy orzeczenia cour d'appel de Versailles (sądu apelacyjnego w Wersalu, Francja) z dnia 22 listopada 2012 r.

- 18 Sąd odsyłający uściślił, że z uwagi na niewystąpienie z wnioskiem o sporządzenie wezwania (*assignation*) w terminie 30 miesięcy od ogłoszenia postanowienia o braku pojednania wydanego przez sąd francuski, postanowienie tego sądu utraciło moc w dniu 16 czerwca 2014 r. o północy.
- 19 W dniu 17 grudnia 2012 r. pan B wniósł pozew o rozwód do sądu francuskiego. Niemniej jego pozew został uznany za niezgodny z prawem w dniu 11 lipca 2013 r. z tego względu, że nie mógł on zostać pomyślnie rozpatrzony, ponieważ toczyło się postępowanie o separację.
- 20 W dniu 13 czerwca 2014 r. pani A wniosła nowy pozew o rozwód do sądu Zjednoczonego Królestwa. Sąd odsyłający uściślił, że pani A starała się na próżno, by pozew ten stał się skuteczny dopiero po upływie jednej minuty po północy w dniu 17 czerwca 2014 r.
- 21 W dniu 17 czerwca 2014 r. o godzinie 8.20 czasu francuskiego pan B wniósł z kolei drugi pozew o rozwód do sądu francuskiego. Sąd odsyłający zauważył, że w Zjednoczonym Królestwie była wówczas godzina 7.20 i że o tej godzinie niemożliwe było wytoczenie powództwa przed sąd Zjednoczonego Królestwa.
- 22 W dniu 9 października 2014 r. pan B wniósł do sądu odsyłającego o wykreślenie sprawy lub oddalenie pozwu o rozwód wniesionego przez panią A w Zjednoczonym Królestwie, uzasadniając to tym, że jurysdykcja sądów francuskich została jednoznacznie i niepodważalnie ustalona w rozumieniu art. 19 ust. 3 rozporządzenia nr 2201/2003.
- 23 Sąd odsyłający uważa, że pan B, wnosząc pozwy o rozwód do sądów francuskich, usiłował przeszkodzić pani A we wszczęciu postępowania o rozwód w Zjednoczonym Królestwie. W związku z tym nie cofnął swojego pozwu o separację przed wniesieniem pozwu o rozwód we Francji, aby uniknąć sytuacji, w której w przerwie między dwoma postępowaniami dotyczącymi tych pozwów pani A mogłaby skutecznie wnieść pozew o rozwód w Zjednoczonym Królestwie i uzyskać orzeczenie sądu tego państwa członkowskiego w przedmiocie wszystkich kwestii związanych z rozwodem, w tym także w kwestiach majątkowych. Zdaniem sądu odsyłającego pan B, dokonując swoich wyborów proceduralnych, nadużył – wbrew intencji prawodawcy Unii – praw wywiedzionych z rozporządzenia nr 2201/2003.
- 24 Sąd odsyłający stwierdza, że pan B nie podjął praktycznie żadnych czynności w ramach postępowania o separację i w takich okolicznościach zastanawia się, czy można uznać, iż jurysdykcja sądu francuskiego została „ustalona” w rozumieniu art. 19 ust. 1 i 3 wspomnianego rozporządzenia.
- 25 W takich oto okolicznościach High Court of Justice (England & Wales), Family Division postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
 - „1) Co dla celów art. 19 ust. 1 i 3 rozporządzenia nr 2201/2003 oznacza określenie »ustalona«, w sytuacji gdy:
 - a) powód w postępowaniu przed sądem, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek (zwanym dalej »pierwszym postępowaniem«), nie podejmuje praktycznie żadnych czynności w ramach pierwszego postępowania poza pierwszym posiedzeniem sądowym, a w szczególności nie powoduje sporządzenia wezwania (*assignation*) przed terminem utraty mocy przez pismo wszczynające postępowanie (*requête*), wskutek czego pierwsze postępowanie ulega umorzeniu bez rozstrzygnięcia w wyniku upływu czasu zgodnie z miejscowym (francuskim) prawem mającym zastosowanie do pierwszego postępowania, mianowicie 30 miesięcy po posiedzeniu pojednawczym;

- b) pierwsze postępowanie ulega umorzeniu jak wyżej tuż (3 dni) po wszczęciu postępowania w Anglii przed sądem, do którego pozew lub wniosek wniesiono później (zwanego dalej »drugim postępowaniem«), wskutek czego brak jest orzeczenia we Francji ani nie ma niebezpieczeństwa wydania w pierwszym postępowaniu i w drugim postępowaniu orzeczeń nie do pogodzenia;
 - c) ze względu na strefę czasową Zjednoczonego Królestwa powód w pierwszym postępowaniu byłby po umorzeniu pierwszego postępowania zawsze w stanie wytoczyć postępowanie rozwodowe we Francji, zanim powódka mogłaby wytoczyć postępowanie rozwodowe w Anglii?
- 2) W szczególności, czy określenie »ustalona« oznacza, że powód w pierwszym postępowaniu musi podejmować czynności mające na celu doprowadzenie pierwszego postępowania z należytą starannością i szybkością do rozstrzygnięcia sporu (czy to sądowego, czy za pomocą ugody), czy też po doprowadzeniu do ustalenia jurysdykcji na mocy art. 3 i art. 19 ust. 1 [rozporządzenia nr 2201/2003] powód w pierwszym postępowaniu może nie podejmować istotnych czynności w ogóle w celu rozstrzygnięcia pierwszego postępowania jak wyżej i tym samym może po prostu doprowadzić do wstrzymania drugiego postępowania i impasu w całym sporze?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

- 26 W pytaniach prejudycjalnych, które trzeba zbadać łącznie, sąd odsyłający zastanawia się w istocie, czy w przypadku postępowań o separację i o rozwód wszczętych między tymi samymi stronami przed sądami dwóch państw członkowskich art. 19 ust. 1 i 3 rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji takiej jak ta będąca przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, w której postępowanie przed sądem, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek w pierwszym państwie członkowskim, zostało umorzone po wszczęciu postępowania przed drugim sądem w drugim państwie członkowskim, jurysdykcja sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, powinna być postrzegana jako nieustalona. Sąd odsyłający zastanawia się w szczególności, czy dla udzielenia odpowiedzi na to pytanie znaczenie mają: okoliczność, że wspomniane umorzenie nastąpiło tuż po wszczęciu trzeciego postępowania przed sądem pierwszego państwa członkowskiego, zachowanie strony powodowej w pierwszym postępowaniu, zwłaszcza niezachowanie przez nią należytej staranności, oraz istnienie różnicy czasu między danymi państwami członkowskimi, co umożliwiałoby wszczęcie postępowania przed sądem pierwszego państwa członkowskiego przed wszczęciem postępowania przed sądem drugiego państwa członkowskiego.
- 27 Przede wszystkim należy stwierdzić, że art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003 jest zredagowany w sposób podobny do art. 27 rozporządzenia nr 44/2001, który zastąpił art. 21 konwencji brukselskiej, i ustanawia mechanizm postępowania w przypadkach zawisłości sprawy, który to mechanizm jest równoważny z tym przewidzianym w art. 27 rozporządzenia nr 44/2001 i art. 21 konwencji brukselskiej. Należy zatem uwzględnić rozważania Trybunału odnoszące się do tych dwóch artykułów.
- 28 W powyższym względzie należy zauważyć, że tak jak w przypadku art. 27 rozporządzenia nr 44/2001 i art. 21 konwencji brukselskiej pojęcie „ustalonej jurysdykcji” zawarte w art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003 powinno być przedmiotem autonomicznej wykładni z uwzględnieniem systemu i celu aktu, który je zawiera (zob. podobnie wyroki Shearson Lehman Hutton, C-89/91, EU:C:1993:15, pkt 13; a także Cartier parfums-lunettes i Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, pkt 32).
- 29 W odniesieniu do celu przepisów dotyczących zawisłości sprawy zawartych w art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003 należy zaznaczyć, że przepisy te służą unikaniu równoległych postępowań przed sądami różnych państw członkowskich i w rezultacie uniknięciu wydania sprzecznych orzeczeń (zob. wyrok Purucker, C-296/10, EU:C:2010:665, pkt 64). W tym właśnie celu prawodawca Unii postanowił

ustanowić jasny i skuteczny mechanizm do rozstrzygnięcia przypadków zawisłości spraw (zob. analogicznie w odniesieniu do rozporządzenia nr 44/2001 wyrok Cartier parfums-lunettes i Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, pkt 40).

- 30 Jak wynika z wyrażen „sąd, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek” i „sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później” użytych w art. 19 ust. 1 i 3 rozporządzenia nr 2201/2003, wspomniany mechanizm opiera się na porządku chronologicznym, w jakim postępowania zostały wszczęte przed sądami.
- 31 W celu określenia momentu, w którym postępowanie przed sądem uważa się za wszczęte i tym samym ustalenia, który z sądów jest sądem, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, należy odesłać do art. 16 wspomnianego rozporządzenia zatytułowanego „Wszczęcie postępowania przed sądem”.
- 32 Zgodnie ze wspomnianym art. 16 w zależności od opcji wybranej w mającym zastosowanie prawie krajowym postępowanie przed sądem uważa się za wszczęte albo w chwili, w której pismo wszczynające postępowanie lub pismo równorzędne jest wniesione do sądu, albo jeżeli pismo musi być doręczone przed wniesieniem do sądu, w chwili, w której właściwy organ otrzymał pismo. Postępowanie przed sądem uważa się jednak za wszczęte wyłącznie pod warunkiem, że powód lub wnioskodawca nie zaniechał następnie podjęcia czynności, do których podjęcia był obowiązany celem doręczenia pisma stronie przeciwnej (w przypadku pierwszej opcji) bądź celem wniesienia pisma do sądu (w przypadku drugiej opcji).
- 33 Następnie do celów ustalenia, czy istnieje sytuacja zawisłości sprawy, z art. 19 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003 wynika, że – w przeciwieństwie do przepisów art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 mających zastosowanie w sprawach cywilnych i handlowych – w sprawach małżeńskich nie jest wymagane, by pozwy i wnioski wniesione do sądów różnych państw członkowskich miały tę samą podstawę roszczenia. Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 76 opinii, o ile ważne jest, by pozwy i wnioski dotyczyły tych samych stron, o tyle mogą one mieć różną podstawę roszczenia, pod warunkiem że dotyczą one separacji, rozwodu albo unieważnienia małżeństwa. Wykładnię tę popiera porównanie art. 19 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 2201/2003, które to porównanie pokazuje, że jedynie ten ust. 2 odnoszący się do sporów z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej uzależnia jego zastosowanie od tego, że wszczęte postępowania muszą mieć tę samą podstawę roszczenia. W konsekwencji sytuacja zawisłości spraw może istnieć, w przypadku gdy – tak jak w sprawie w postępowaniu głównym – przed sądami różnych państw członkowskich zostaną wszczęte dwa postępowania: o separację w jednym z nich oraz o rozwód w drugim albo gdy do obu sądów zostanie wniesiony pozew o rozwód.
- 34 W takich okolicznościach i w przypadku tożsamości stron zgodnie z art. 19 ust. 1 wspomnianego powyżej rozporządzenia sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, z urzędu zawiesza postępowanie do czasu stwierdzenia jurysdykcji sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek. W tym względzie należy uznać, że dokonana przez Trybunał wykładnia art. 27 rozporządzenia nr 44/2001 obowiązuje także w odniesieniu art. 19 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003. A zatem dla ustalenia jurysdykcji sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, w rozumieniu art. 19 ust. 1 tego rozporządzenia wystarczy, by sąd, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, nie stwierdził z urzędu braku swojej jurysdykcji i by żadna ze stron nie podniosła zarzutu braku jego jurysdykcji przed zajęciem stanowiska względnie do czasu zajęcia stanowiska uznawanego przez krajowe prawo procesowe za podjęcie obrony po raz pierwszy (zob. analogicznie wyrok Cartier parfums-lunettes i Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, pkt 44).
- 35 W przypadku gdy jurysdykcję, o której mowa powyżej, uważa się za ustaloną w świetle przepisów art. 3 rozporządzenia nr 2201/2003, sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, stwierdza brak swej jurysdykcji na rzecz sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek zgodnie z art. 19 ust. 3 tego rozporządzenia.

- 36 W niniejszym przypadku z postanowienia o braku pojednania wydanego w dniu 15 grudnia 2011 r. przez sąd rodzinny tribunal de grande instance de Nanterre w ramach pierwszego postępowania, czyli postępowania o separację wszczętego przez pana B w dniu 30 marca 2011 r., wynika, że jurysdykcja tego sądu, jak również zgodność z prawem wszczęcia postępowania przed tym sądem nie zostały zakwestionowane.
- 37 Niemniej aby istniała sytuacja zawisłości sporu, ważne jest, by postępowania wszczęte między tymi samymi stronami i dotyczące powództw o rozwód, separację albo unieważnienie małżeństwa były zawisłe w tym samym czasie przed sądami różnych państw członkowskich. W sytuacji gdy dwa postępowania zostały wszczęte przed sądami różnych państw członkowskich, w przypadku umorzenia jednego z nich ryzyko niedających się pogodzić orzeczeń i tym samym sytuacja zawisłości sprawy w rozumieniu art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003 przestają istnieć. Z tego wynika, że nawet przy założeniu, iż jurysdykcja sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, została ustalona w toku pierwszego postępowania, sytuacja zawisłości sprawy już nie istnieje i w konsekwencji jurysdykcja ta nie jest ustalona.
- 38 Taka sytuacja ma miejsce wskutek umorzenia postępowania przed sądem, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek. W takim przypadku sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono w drugiej kolejności, staje się sądem, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek w dniu tego umorzenia.
- 39 Sprawa w postępowaniu głównym zdaje się odnosić do takiej sytuacji.
- 40 Pozew o separację był już bowiem wniesiony do sądu rodzinnego tribunal de grande instance de Nanterre, w momencie gdy przed sądem Zjednoczonego Królestwa w dniu 13 czerwca 2014 r. zostało wszczęte postępowanie o rozwód, co doprowadziło do powstania sytuacji zawisłości sprawy do północy w dniu 16 czerwca 2014 r. Po upływie tej daty, czyli o godz. 00.00 w dniu 17 czerwca, jako że postępowanie przed sądem francuskim, do którego najpierw wniesiono pozew, zostało umorzone wskutek utraty mocy postanowienia o braku pojednania wydanego przez ten sąd, jedynie przed sądem Zjednoczonego Królestwa, przed którym wszczęto postępowanie w dniu 13 czerwca 2014 r., nadal był zawisły spór należący do jednej z dziedzin określonych w art. 19 ust. 1 rozporządzenia nr 2201/2003. Wszczęcie w dniu 17 czerwca 2014 r. postępowania o rozwód przed sądem francuskim nastąpiło później aniżeli wszczęcie postępowania przed owym sądem Zjednoczonego Królestwa. Uwzględniając reguły chronologiczne przewidziane w tym rozporządzeniu, należy stwierdzić, że to następstwo zdarzeń skutkuje tym, że wspomniany sąd Zjednoczonego Królestwa stał się – z zastrzeżeniem zgodności z prawem wszczęcia postępowania przed tym sądem w świetle przepisów art. 16 wspomnianego rozporządzenia – sądem, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek.
- 41 Należy uściślić, że okoliczność, iż przed sądem francuskim istniało inne postępowanie w dniu, w którym postępowanie zostało wszczęte przed sądem Zjednoczonego Królestwa, to jest w dniu 13 czerwca 2014 r., nie stoi wcale na przeszkodzie temu, by przed sądem tym można było skutecznie wszcząć postępowanie w świetle przepisów art. 16 omawianego rozporządzenia.
- 42 W konsekwencji w sytuacji takiej jak ta opisana w pkt 40 niniejszego wyroku, w której postępowanie o separację przed sądem francuskim zostało umorzone wskutek upływu ustawowych terminów, kryteria zawisłości sprawy nie są już spełnione od dnia tego umorzenia i należy zatem uznać, że jurysdykcja tego sądu nie została ustalona.
- 43 Z powyższego wynika, że zachowanie powoda w pierwszym postępowaniu, zwłaszcza ewentualne niezachowanie przezeń staranności, nie jest istotne do celów stwierdzenia, czy jurysdykcja sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, jest ustalona.

- 44 Jeśli chodzi o różnicę czasu między danymi państwami członkowskimi, co umożliwiłoby wszczęcie postępowania we Francji, zanim byłoby to możliwe w Zjednoczonym Królestwie, i mogłoby stawić niektórych skarżących w gorszej sytuacji, tak jak panią A – abstrahując od tego, że nie zdaje się to działać na niekorzyść takiego skarżącego w sprawie takiej jak ta w postępowaniu głównym – nie jest ona w żadnym razie w stanie stanąć na przeszkodzie zastosowaniu przepisów dotyczących zawisłości sprawy zawartych w art. 19 rozporządzenia nr 2201/2003, które w związku z art. 16 tego rozporządzenia są oparte na pierwszeństwie chronologicznym.
- 45 Z całości powyższych rozważań wynika, że na zadane pytania trzeba udzielić odpowiedzi, iż w przypadku postępowań o separację i o rozwód wszczętych między tymi samymi stronami przed sądami dwóch państw członkowskich art. 19 ust. 1 i 3 rozporządzenia nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji takiej jak ta będąca przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, w której postępowanie przed sądem, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek w pierwszym państwie członkowskim, zostało umorzone po wszczęciu postępowania przed drugim sądem w drugim państwie członkowskim, kryteria zawisłości sprawy nie są już spełnione i w związku z tym jurysdykcja sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, powinna być postrzegana jako nieustalona.
- 46 Okoliczność, że wspomniane umorzenie nastąpiło tuż po wszczęciu trzeciego postępowania przed sądem pierwszego państwa członkowskiego, nie jest istotna.
- 47 Zachowanie strony powodowej w pierwszym postępowaniu, zwłaszcza niezachowanie przez nią należytej staranności, oraz istnienie różnicy czasu między danymi państwami członkowskimi, co umożliwiłoby wszczęcie postępowania przed sądem pierwszego państwa członkowskiego przed wszczęciem postępowania przed sądem drugiego państwa członkowskiego, także nie są istotne.

W przedmiocie kosztów

- 48 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

W przypadku postępowań o separację i o rozwód wszczętych między tymi samymi stronami przed sądami dwóch państw członkowskich art. 19 ust. 1 i 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji takiej jak ta będąca przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, w której postępowanie przed sądem, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek w pierwszym państwie członkowskim, zostało umorzone po wszczęciu postępowania przed drugim sądem w drugim państwie członkowskim, kryteria zawisłości sprawy nie są już spełnione i w związku z tym jurysdykcja sądu, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, powinna być postrzegana jako nieustalona.

Podpisy